

ACTIVITATEA SOCIALĂ A LUI OCTAVIAN NEAMTU LA ZIARUL „ECOUL” — 1944 (I)

S-a născut la 6 decembrie 1910, într-o familie de învățători din Caransebeș. Tatăl său se bucura de o stimă deosebită, dat fiind faptul că în 1918 a fost secretar al Consiliului Național Român. A învățat la liceul „Traian Doda” din Caransebeș și între 1927—1931 studiază filosofia la București. După licența în sociologie, psihologie și pedagogie, obține în 1933 și pe cea în drept. Încă din 1931 devine membru al Institutului Social Român și lucrează sub îndrumarea lui Dimitrie Gusti în cadrul Seminarului de sociologie, etică, politică și estetică a Facultății de litere și filosofie din București. A participat la cercetările monografice de la Cornova (1931), Drăguș (1933), conducând echipele studențești de cercetare și acțiune socială. Din 1934 devine inspector general în Fundația culturală, în 1935 redactor al revistei „Curierul echipelor studențești” și între 1938—39 îndeplinește funcții de conducere (director și secretar general) la „Serviciul Social”. A participat activ la crearea revistei „Sociologie românească” (1936) și la organizarea campaniei de cercetări din 1938 în 60 de sate. În 1941 devine director general la Fundația culturală regală și în 1947 obține doctoratul în filosofie cu lucrarea „Sociologia culturii poporului”.

Au urmat ani grei, în care a fost nevoit să accepte funcții mult sub capacitatea sa, în industria ușoară și în aprilie 1954 este arestat și anchetat, împreună cu alți intelectuali, pînă la sfîrșitul anului 1955. Abia în 1957 reușește să se reintegreze în cercetările sociologice ale Institutului de cercetări economice ale Academiei (Budești-Ilfov). În 1964 intră la Centrul de documentare științifică al Academiei și în 1968 devine cercetător științific principal (apoi șef de secție) la Institutul de științe pedagogice, participînd la numeroase reuniuni științifice naționale și internaționale, publicînd studii și lucrări care îi aduc un binemeritat prestigiu în știința românească. Încă din 1956 începuse să pregătească editarea operelor lui Dimitrie Gusti, proiect realizat ulterior (6 volume) împreună cu Ovidiu Bădina. A fost unul dintre cei mai importanți colaboratori ai Centrului de cercetări pentru problemele tineretului, a condus cercetările sociologice de la Buciumi-Sălaj și alte studii de teren (1968—70) și a inițiat o serie nouă de filme sociologice. Din 1971 devine conducătorul cercetărilor socio-

culturale de la Tinca-Bihor, Șaș-Bistrița Năsăud, Podeni Noi-Prahova, Giubega-Dolj, Vulcan-Brașov, Brebu-Prahova, Pecica-Arad și altele. În doi ani s-au pus bazele unei rețele de unități culturale-pilot, s-a pregătit o metodologie a acțiunii cultural-educative, s-a proiectat un nou sistem de pregătire a animatorilor culturali, dar spiritul novator al tradiționalei școli românești de sociologie contravenea obiectivelor propagandei comuniste și în 1973 Octavian Neamțu este nevoit să revină la studii de pedagogie la Centrul pentru perfecționarea personalului didactic din învățământul tehnic-profesional.

Nu a renunțat niciodată la proiectele sale sociologice, animate permanent de îndatoririle de continuare a operei lui Dimitrie Gusti. Chiar dacă nu a fost cel mai de seamă teoretician al Școlii sociologice de la București, a rămas permanent cel mai sincer și consecvent apărător al maestrului, despre care scria : „Departate de a fi depășite, cea mai mare parte a tezelor, proiectelor, inițiativelor lui Gusti continuă să fie bogate în sugestii de viitor, în anticipări, un tezaur din care se pot culege în continuare contribuții”. Opera lui Gusti era pentru Octavian Neamțu o nepuizabilă sursă de orientare novatoare și eficientă a cercetării sociologice contemporane.

Puțin înainte de apariția ultimei sale cărți „Cultura ca acțiune socială”, Octavian Neamțu moare subit la 15 iulie 1976 lăsând neterminate numeroase proiecte, fiind regretat de toți colaboratorii săi și de publicațiile la care colabora.

1. Om de știință și acțiune, înzestrat cu un deosebit simț al realului și al perspectivei, încrezător în capacitatea de creație și autodepășire a omului, optimist și dinamizator, Octavian Neamțu, devotat colaborator al savantului Dimitrie Gusti, ne-a lăsat o bogată și valoroasă moștenire, alcătuită din gândurile și sentimentele sale așternute pe hârtie, demne de atenție și respect. Ne-a lăsat și îndemnul de a folosi această moștenire pentru a sluji interesele culturii românești, pentru a susține valori trainice, pentru a-i ajuta pe tineri să înțeleagă corect eforturile înaintașilor și să dorească să le continue prin fapte animate de patriotizm.

Cu gândul la manuscritele ce-și așteaptă editorul, impresionată de actualitatea acestor articole din „Ecoul” care ne-au reținut atenția, ne-am decis să încercăm să le arătăm și altora. Într-o vreme amenințată de noi și sumbre primejdii, exemplul optimist al unui om de știință poate fi util. Cine va citi aceste articole va observa cu ușurință că, alături de alte personalități cu tendințe larg democratice, Octavian Neamțu reușește să exprime, în ciuda restricțiilor din anul 1944, gânduri demne și speranțe justificate ale celor ce credeau ferm în viitorul liniștit și fericit al țării.

Cu pricepere și abilitate el nu se sfiește să abordeze subiecte greu de tolerat de politicienii timpului. Dincolo de aparenta abstracție și neutralitate, Octavian Neamțu demonstrează că în fața forței implacabile a

istoriei omul de cultură are datoria de a sesiza sensul evoluției, de a sprijini înnoirea înlăturând teama de schimbare și încadrînd-o în continuitatea ei firească. Articolul *Teama de reforme* (nr. 20/10.I.1944) ne apare azi nu numai ca un exemplu de clarviziune și bun-simț, ci mai ales ca o expresie a profunzimii unui cărturar adînc pătruns de identitatea culturală a poporului său, de încrederea în destinul luminos al acestuia care străbate peste ocoliturile și încercările nedorite dar posibile ale istoriei.

„Ceea ce înspăimîntă lumea, a noastră, dar și pe cei din alte țări, mai mult ca orice, este gîndul că, în viitor, după război se va răsturna totul, într-o prăbușire nimicitoare de pe urma căreia nu va mai rămîne în picioare nimic din ceea ce cunoaștem, știm și ne bucură astăzi.

Temerea aceasta, îmbracă formele cele mai variate, și ca o boală a societății contemporane, în acest moment al ei, se lățește tot mai mult, caracterizînd, îndeosebi, păturile culte, „informate”, care sînt gata să găsească, oricînd, nenumărate, savante și inedite argumentări tezelor lor perimate. Exponenții tipici ai acestei lumi în panică știu, de pe acum, nu numai cum se va sfîrși războiul, dar și ce anume sisteme noi de organizare administrativă, socială și economică, va introduce o parte ori alta din taberele beligerante, — și în raport cu interesele lor personale, așteaptă soluția cea mai favorabilă.

În general, însă, toată lumea aceasta agitată, care stă cu ochii măriți, ascultînd fricoasă șoapte și zvonuri, ar dori ca totul să rămînă așa cum este acum — fiindcă spaima ei stă în teama pe care o are omul, de orice fel de schimbări, în teama de reforme. Familia, educația, viața vremii noastre, ne-a făcut niște oameni deprinși să mergem numai pe făgașuri cunoscute, „așa cum am apucat” și orice schimbare, orice reformă ni se pare grea și ostenitoare, ca o răsturnare a stărilor cu care ne-am deprins și din care, de dragul comodității, nu am vrea să ieșim niciodată, chiar dacă stările de acum nu sînt bune.

Dar, oricît am vrea, stările și lucrurile, mai tari fiind decît gusturile și înclinările noastre spre ocolirea oricărui efort, merg înainte și, dacă nu vom ține pas cu ele, se vor întîmpla împotriva voinței noastre.

De aceea, cu un ceas mai devreme, este potrivit să privim lucrurile în față, să participăm la desfășurarea lor, să devenim un factor activ al proceselor comunității naționale, ca să fim diriguitorii și stăpîinii evenimentelor, sau măcar să le înțelegem și să le cunoaștem, părăsind așteptarea pasivă și resemnată a ceea ce se va întîmpla.

Realizarea acestei schimbări în mentalitatea diferitelor categorii de membri ai comunității naționale, poate fi făcută pe toate căile de înviuare și de formare a omului. O va putea face presa, examinînd drept și cu realism ceea ce se întîmplă în lume; o vor putea face scriitorii, lăsînd să vorbească în opera lor viața cea adevărată și mare a poporului care muncește, crede și creează necontenit valori, în toate domeniile; o vor putea face cărturarii, de toate domeniile; o vor putea face cărturarii de toate categoriile, din toate profesiunile, mergînd înaintea vremii, printr-o comportare exemplară ca stil de viață și concepție socială, solidari cu nevoile și aspirațiile neamului și, mai ales, o vor putea face instituțiile create pentru formarea unei noi generații conducătoare, adică toate organizațiile menite educației și muncii tineretului nostru.

Și putem contribui la schimbarea aceasta de mentalitate, la înlăturarea temerii de reforme, care ne paralizază adeseori orice elan creator, terorizați de perspectiva sumbră a năruirii rezultatelor trudei noastre, — și noi înșine, fiecare asupra lui și asupra celor ai săi, privind cu limpezime de cuget la ceea ce se petrece în jurul nostru, în toate țările și chiar aici, în țara noastră și sub ochii noștri. Procedind așa, vom constata cu surprindere cât de adânci schimbări s-au petrecut, pe nesimțite, de câțiva ani încoace și îndeosebi în ultimii ani, în statul român și cât de firești ne par astăzi atâtea lucruri care, atunci când s-au petrecut ni se păreau menite să tulbure pentru totdeauna rânduiala vieții.

Un asemenea examen al stărilor în care trăim și al lucrurilor ce se petrec în jurul nostru și pe tot cuprinsul pământului ne-ar mai aduce apoi și convingerea liniștitoare că, nu durează în lume și între oameni decât aceea așezare și nu are putere de realizare și trăinicie decât cea reformă care contribuie, la propășirea vieții popoarelor. Toate celelalte rânduici, ivite din ambiții de stăpânire asupra altora, ori din setea de dominație personală ori din greșita înțelegere a nevoilor popoarelor, nu fac decât să tulbure bunul mers al vieții statelor și să provoace conflicte artificiale, fără să aibă durată constructivă.

În asemenea cazuri, frământarea vieții de stat se prelungește până când, pe o cale sau alta, pașnică ori violentă, se reintroduce rânduiala conformă cu natura, tradiția și interesele neamului.

Tot ce se întâmplă azi în lume, constituie dovada clară că spre a introduce o reformă nu ajunge numai să fie cineva care să o vrea, ci mai este necesar ca ea să fie primită de popor și să corespundă cu realitățile naționale. Nu se poate introduce în orice țară, orice așezare politică ori socială; reforme care dau rezultate foarte bune într-o parte a globului pot să fie dezastruoase în altă parte a pământului; organizații politice exemplare care au dus la împliniri colosale în cadrul unui anumit popor, pot să pară apăsătoare și de nesuportat altor neamuri, unde ele ar fi introduse.

Adevărurile acestea încep a fi cunoscute peste tot în lume, ele trebuie să fie recunoscute și chiar dacă s-ar vrea, din oarbă trufie și încăpăținare, să fie negate și încăleate, ele își vor impune puterea și vor sili pe toți la ascultare. Atunci, în conformitate cu ele, se vor așeza în țară rânduicli schimbate, dar corespunzătoare cu nevoile adânci și reale ale neamului; iar de aceste reforme nu trebuie să ne temem, ci să le dorim”.

2. Hărnicia și increderea în colectivitatea socială sînt pentru Octavian Neamtu pilonii trainici ai făuririi de sine și nici un fel de împrejurări politice nu pot justifica trădarea nici a uneia, nici a celeilalte. Articolul *Euga de răspundere* (nr. 43/3.II.1944) distinge „zidirea celor de trebuință țării” de expectativa leneșilor, în numele vieții și al culturii — nu ca o chemare la participare în scopuri străine poporului.

„Sînt mulți acei care, invocînd starea de război în care ne aflăm, stau la o parte de tot ce se întâmplă, așteptînd să treacă furtuna, ca să se arate abia cînd totul « va reintra în normal ».

Din această cauză, viața națiunii noastre, în acest ceas de mare cumpănă și de supreme încercări, nu este slujită de toate energiile capabile să contribuie cu munca lor la împlinirea celor necesare.

Argumentul „stării de război” nu constituie însă o justificare a acestor „abțineri” de a participa la o muncă necesară popoului.

Starea de război nu reprezintă încetarea oricărei alte activități decât cea militară. Purtarea războiului nu însemnează nici închiderea laboratoarelor, nici stingerea vieții cetățenești cu toate discuțiile și confruntările de păreri și concepții privind viitorul statului. Dimpotrivă, cu cât amploarea luptelor crește, și cu cât însemnătatea lor pentru deciziunile viitoare de ordin politic se mărește, — cu atât viața dinlăuntru a neamului trebuie să sporească în intensitate, ca la sfîșitul războiului, națiunea să stea gata pentru lupta cea nouă care să dă cu armele spiritului, cu armele culturii.

Acest moment nu poate fi pregătit „acasă” retras în cerc de prieteni, comentînd știri felurite din izvoare întîmplătoare, ci el trebuie pregătit printr-un efort colectiv organizat, cu o muncă sistematică în care să fie prezenți toți cei care au ceva de spus, indiferent de opiniile lor asupra unei soluții momentane.

În fața datoriei de a contribui la asigurarea viitorului țării, orice considerent de ordin „tactic” în cîmpul „politicii interne” rămîne un punct de vedere mărunț, bun de aruncat la o parte, ca un lucru fără preț. Spiritul partizan care supraviețuiește în formele vechi și care reînvie în cîteva aspecte noi, impune adeseori ciudate atitudini de rezervă dăunătoare operelor constructive ce trebuie împlinite de toată lumea în stare de muncă, în cel mai nou și deplin spirit de echipă. Nimeni nu va putea ridica împotriva nimănui ca o învinuire faptul că, într-o vreme de zbucium ca cea de azi, în loc să stea să privească ce se întîmplă, a ieșit la lucru, contribuind la zidirea celor de trebuință țării.

În orice moment al vieții unui popor și al unui stat, nenumărate sînt lucrările valabile oricînd, ce așteaptă să fie împlinite de cei chemați.

Și chiar într-o vreme ca cea de azi, cînd timpul începe să fie de-acum mai mult al Păcii, se cuvine să începem opera cea mare colectivă a întemeierii statului celui nou.

Ca să fie trainic el trebuie să fie al nostru în spirit, în formele de organizare, în scopuri: el trebuie să crească din truda românească a tuturor, unită într-un plan comun de lucru, care să ne adune laolaltă peste orice deosebire de clasă ori de opinie politică. Nimeni nu are dreptul nici să stea împotriva acestei misiuni a vremii noastre, nici să refuze participarea sa la munca pe care o asemenea realizare o pretinde; de asemenea, nimeni nu poate pretinde că, avîndu-și punctul său de vedere, pe care-l tănuiește pînă cînd va socoti că „a venit momentul”, lasă pe alții să facă ceea ce cred, — ce toată lumea este dator să depună în slujba poporului și puterea sa de muncă și rodul străduințelor intelectuale.

Asemenea activități aparțin poporului, depășind orice alte împrejurări vremelnice și ele constituie o aderare la eforturile naționale pentru viitorul patriei, fără alte angajamente.

Cine cugetă cu adevărat de a fi de folos poporului său nu lasă să treacă an după an fără să depună nici o muncă pentru înălțarea lui, tot așteptînd împrejurări mai potrivite; o asemenea atitudine vădește, dimpotrivă, o mentalitate învechită, politicianistă, preocupată de succese personale, nu de rezultate utile patriei. Aceștia sînt dușmanii oricărei lucrări de seamă, condisiderînd-o primejdioasă fiindcă răstoarnă ritmul trîndav al unei vieți orientate după mărunte scopuri personale ori cel mult de clică; ei pone-grese, cîrtesc și pun piedici, invocînd adeseori cele mai înalte principii, în numele cărora rostesc vorbe umflate de împotrivire amenințătoare; dar,

de cele mai multe ori, și mai ales în vremuri grele cu cele de azi, ei se mulțumesc să stea « în rezervă » cu un aer de înțelepți, fiind de fapt ei au îmbrăcat această atitudine numai fiindcă le e frică să nu-și ia vreo răspundere.

Fuga de răspundere, nu starea de război este motivul care ține departe de locurile de creație atîta lume capabilă de muncă.

Întîmplările tragice, petrecute sub ochii noștri, cărora le-au căzut pradă atîția oameni de seamă pentru că aparțineau altei etape din viața statului, reprezintă o amintire grozavă care îndeamnă nu la tăcere, ci, dimpotrivă, la activitate.

De aceea, în acest caz care pretinde, deopotrivă, muncă intensă și minți limpezi și agere, o chemare autorizată și un braț ocrotitor ar avea darul să închege acea unitate creatoare a popoului, atît de necesară pentru tot ce mai rămîne de făcut.

Atunci deschizîndu-se teren liber de manifestare pozitivă pentru toate personalitățile de frunte, din toate domeniile, — nu vor mai rămîne la o parte într-adevăr decît cei care fug de răspundere, nutrînd speranța deșartă că mâine vor putea valorifica pentru biata lor existență singurul merit pe care-l au : acela de a nu fi făcut nimic.

Dar atunci, o asemenea constatare va constitui vina cea mai cumplită”.

3. Puțin se mai știe azi ce au fost școlile țărănești, ca mișcare culturală. Articolul *Școlile țărănești* (nr. 50/10.II.1944) explică trecerea de la o experiență socio-culturală la o mișcare populară ale cărei semnificații și îndemnuri sînt departe de a fi veștejite.

„Cînd au apărut întii și întii la noi în țară, prin 1931, ignoranții solemnii au zîmbit cu goala lor falsă superioritate și au vestit grav că ideea va sfîrși printr-un faliment complet.

Dar susținută de neșovăitoarea credință iluminată a inițiatorului și mai ales, acceptată hotărît de înțelepciunea primitoare, de tot ce-i este cu adevărat folositor, a țărănimii, școlile țărănești au devenit curînd, dintr-o experiență metodic realizată, o adevărată mișcare populară.

Atunci au apărut grăbit, ca să ajungă din urmă creșterea fîrcasei sănătoasă a operei și comentatorii și „descoperitorii” români ai instituției, manifestînd o întirziată competență și o informație, gata să stabilească toate modelele daneze și scandinave ale instituției precum și toți părinții ei, de la Grundtwig încoace. Nu au lipsit nici măruntele încercări de a revendica zgomotos merite de mărunți „inițiatori”, într-un domeniu în care o personalitate dominatoare printr-o neasemuită operă de creație culturală românească nu mai lasă loc decît pentru continuatori.

Între timp, după experiența doctorului Ilea din Maramureș, înscrisă în programul unei mari instituții de cultură populară, școala țărănească a pătruns în viața satelor, cu biruințe clare, lămuritoare și îndemnătoare la muncă, datorită realizărilor neîntrerupte de la Poiana-Cîmpina (Prahova), Făgăraș, Diaști (Romaniați), Miroslava (Iasi), Viștea-de-Jos (Făgăraș). Se înfilneau în asemenea școli flăcăii luminați ai satelor, purtați spre ele de chemarea puternică a celui menit să fie semenilor săi pildă și conducător. Veneau la școala țărănească știînd că acolo, în ateliere de tîmplărie, strungărie ori fierărie, ca și în cîmpul de demonstrații agricole și pomicole vor cîștiga învățătura nouă într-ale gospodăriei; — dar veneau mai presus de asta, cu conștiința că, aci vor căpăta acele deprinderi

și acea înțelegere a rostului tău în lume și în viața obștii satului, fără de care nu te poți înălța pînă la rolul de fruntaș și conducător între ai tăi. Aceasta era marea taină datorită căreia creștea numărul școlilor țărănești și sporea neîncetat acela al ascultătorilor.

Pentru cei mereu neîncetători, pentru cei care au rămas la păreri lor învechite despre săteanul „recalcitrant” și „refractar” progresului, lucrurile acestea par și azi de necrezut, ori, în cel mai bun caz, ivite din iluziile unor idealști naivi. Niciodată lumea aceasta, destul de numeroasă nu va crede că, astăzi, deodată cu apropierea toamnei, părinții tineretului sătesc se îndreaptă spre Dioști, spre Viștea, ca să întrebe la Căminul cultural cînd se deschide Școala țărănească, spre a-și trimite flăcăul ori fata să urmeze lucrările; și de asemenea, această lume făcută din cei care stau cu încăpăținare împotriva aspirației hotărîte a țărănimii spre o viață nouă, nu vor crede că în bună parte cheltuielile unor asemenea școli, făcută cu multă trudă și cu multă muncă prestată benevol, se acoperă în privința hranei din cele aduse de acasă cu largă bunăvoință de elevii țărani.

Azi școlile țărănești sînt răspîndite pe tot cuprinsul țării. În frunte stau încă vechile școli ale Fundației, tari în tradiția și metoda lor crescută din încercări repetate și atent făcute ca să corespundă întru totul nevoilor ascultătorilor săteni. Nu au lipsit însă, nici erorile inevitabile ale unui succes rapid, care, și sub înrîurirea vremii, nu au întîrziat să se arate. Au apărut, într-adevăr, pe urmele sigure ale acestui început, o mulțime de « variante » ale școlii țărănești, care au simplificat ori au amplificat forma inițială, pînă cînd au pulverizat totul într-o acțiune azi destul de confuză și destul de depărtată de sensul adevărat al acestei opere de educație a tineretului matur al satului. Totul a pornit, aproape în toate cazurile, dintr-o reală și nobilă dorință de a contribui la uriașa sarcină a ridicării țărănimii; dar, în numeroase cazuri, intențiunile inovatoare au deformat școala țărănească într-un fel de activități instructive de specializări profesionale, care anulează scopurile preschimbătoare de oameni ale școlilor țărănești. Trăim un fel de suprasolicitare, a celor care „fac” școli și cursuri țărănești, fenomen de pe urma căruia ideea mai mult pierde decît cîștigă, fiindcă întrecerea aceasta dă naștere la confuzii în mintea conducătorilor și înecă pe săteni.

Și în acest domeniu, folositoare ar fi organizarea unitară a activității, de către un singur organ, potrivit unui plan de lucru metodic, cu sprijinul întregii aparatului de stat.

Numai în acest caz, școala țărănească ar redeveni un instrument pozitiv pentru formarea acelor elite țărănești atît de necesare scopurilor reformatoare de stări și lucruri ale statului român, deoarece construirea lui nu va putea fi făcută niciodată fără participarea activă a țărănimii; iar această participare nu poate fi obținută dacă statul nu se bucură de colaborarea unor elite țărănești, a unor fruntași săteni care știu ce este de făcut și care cheamă cu ei, cu puterea înrîuririi personalității lor și cu puterea exemplului personal, întreaga obște a satului.

Asemenea personalități țărănești au fost întotdeauna în viața satelor noastre și asemenea personalități au crescut și sub ochii noștri în școlile țărănești. Ele nu seamănă nici cu « agentul politic » de ieri și nici cu semi-doctul care vorbește « ca la oraș », — ei sînt oameni luminați și așezați, care au și învățătura sănătoasă, trebuincioasă în sat și sînt și cumpătați

la vorbă și la faptă, pildă semenilor lor, atît prin viața curată cît și prin truda neostenită pentru sat.

Această elită poate fi creată și trebuie creată prin școlile țărănești readuse la matcă și curățenie de adăugirile dăunătoare”.

Cititorul bine intenționat va observa, sperăm, că prin cuvîntul „elită” autorul nu se referea la cei aleși pe criteriile false ale originii sau averii, ci la „oamenii luminați și așezați” care prin priceperea și hărnicia lor își justifică încrederea comunității. De aceea, în viziunea autorului, cei ce urmau cursurile școlilor țărănești nu trebuiau să fie cei cu avuție; ei aceia care prin faptele lor pot deveni „pildă semenilor”.

4. Credincios principiului sociologic al integralității esențiale, încrezător în trăinicia lianților populari și culturali, Octavian Neamțu scrie articolul *Peisaj ardelean* (nr. 52/12.II.1944) pornind de la exemplul reuniunilor săptămînale ale ardelenilor din București, dar vizînd perspectiva de necontestat a unității naționale.

„Nimic nu poate fi mai dătător de încredere decît spectacolul de liniște și de încordată muncă pe care-l oferă astăzi țara românească.

Ne cunoaștem bine idealurile și le urmărim neînterupt, nu prin zgomotoase declarații și infumurate atacuri, ci printr-o sănătoasă creștere și împlinire a vieții românești, în toate sectoarele ei.

Cei care se mulțumesc să judece țara după cercul restrîns al « cunoscuților » și cei care sînt prin firea lor slabă deprinși să stea mercu în așteptarea veștilor catastrofale, vor întîmpina afirmațiunile noastre cu zîmbetul atoateștiutor al celui care nu se lasă înșelat și vor continua să-și cultive propriile « puncte de vedere » gata stabilite și pentru prezent și pentru viitor.

Dar nesocotind toate aceste aspecte fără însemnătate pentru viața cea mare a neamului, poporul își continuă drumul de afirmare și biruință națională, fără întristări neîntemeiate, fără spaime, plin de tinerețe creatoare și stăpînit de un adînc simțămînt de putere căreia nimic nu-i va putea sta în cale.

Am avut cunoștința acestei stări a sufletelor românești și cu prilejul uneia din șezătorile ardelenesti care se desfășoară de cîteva luni înapoi la Ateneul Român organizate de Căminul cultural „Avram Iancu” al refugiaților ardeleni.

Au început această lucrare, oamenii siliți să-și lase casa și pămîntul și să trăiască sub apăsarea cumplitei întristări a trecătoarei înfrîngerii; dar astăzi, fața lor este luminată de senina încredere bărbătească a sufletelor în care și-a făcut lăcaș conștiința tăriei vieții românești. Bătrîni și tineri, cărturari de frunte și poporime de toate categoriile, erau acolo loialtă, ca să asculte cuvinte despre Ardeal, cîntări de-acasă și versurile aprige ale tinerilor poeți de peste munți. Starea aceasta sufletească este un rezultat al operei de lămurire pe care și-au rînduit-o ei pentru ei, refugiații ardeleni, după vechea și străvechea lege transilvăneană care cere ca întotdeauna conducătorii să stea lîngă popor, ca să-i cunoască vrerile și să răspundă la întrebările lui.

Legea aceasta o împlinea și tînărul vorbitor ascultat marți. Venit între ardelenii din Capitală, la această întîlnire pe cît de departe de preocupările zilei, pe atît de aproape de cele mari ale neamului, gînditorul și poetul

de la Sibiu răspundea unei datorii care nu poate fi căleată de nici un cărturar de peste munți decât sub pedeapsa părăsirii celor ai săi. Toată viața noastră se desăvârșește numai în cunoașterea deplină a frământărilor neamului; de aceea, a sta în slujba poporului este pentru noi nu numai o îndatorire, dar și o condiție ca să fim în stare să înfăptuim ceva de seamă în viață. Chiar și în cazurile în care, poate sub înfiorarea curentelor vremii, tinerii cărturari ardeleni își încăreau mintea și sufletul cu formule filosofice și se întreceau în discuțiuni savante, dezlegarea a venit tot din întoarcerea la viața cea adevărată și puternică a poporului. Dovada o făcea încă o dată și Grigore Popa. Aici, toată caracterizarea spiritului ardelen, pe care l-a cercetat și cu învățătură și cu dragoste, nu mai era făcută de un învățat, ci de un glas din mulțime, care descrie pe ai săi acolo de față, exprima gândurile lor și răspundea la întrebări colective. Ca și în cartea lui din urmă, lucrările de mare preț spuse de Grigore Popa erau cele scăpate de sub dorința de a-i face cunoscuți pe alții adică, cele crescute din întâlnirea proprie cu viața poporului.

Documentele de creație filosofică și literară arătate în șezătoarea de marți, jocurile și cîntecele lui Miron Neagu, ca și poeziile lui Grigore Bugarin și ale confrăților săi ardeleni, aparțin izvorului nesecat de forță creatoare și stăpînitoare a neamului românesc. Aci nu era nimic silit, nimic obținut prin trudite împrumuturi și imitații, — ci totul dovedea o viață în necontenită creștere.

Pînă acuma întîlnirile săptămînale ale ardelenilor din Căminul cultural „Avram Iancu” se petrec numai între ei. Lumea Capitalei noastre, cu toată nesfîrșita dragoste pentru Ardeal, nu și-a luat vreme să asculte asemenea înfățișări ale simțirii și gândirii ardelenilor.

Cînd această stare de lucruri se va schimba însă, « Peisajul ardelen » adus aci în inima Capitalei, cu gînditori, cu cîntăreți și cu toată bogăția nesfîrșită a țărînimii, ar constitui atunci o forță în stare să imprime și lumii bucureștene ceva din statornicia calmă dar nedezaumîțită și de neînfrînt a Ardealului care-și recucerește drepturile”.

5. Afirmarea hotărîtă a rolului distinct al științei în raport cu politica unui moment de restriște și susținerea ideii îndrăznețe a unității instituționalizate a cercetării științifice apare, în articolul *Federalizarea institutelor științifice* (nr. 56/16.II.1944) ca o manifestare de încredere în viitor.

„Faptele ce se petrec în lumea științifică românească, se aseamănă cu o masare a forțelor spirituale ale neamului.

În plin război, pregătindu-se pentru bătăliile care vor veni, oamenii de știință se grupează în institute, academii și societăți care se consacră cercetării științifice. Omul de știință, învățații și savanții și-au găsit întotdeauna locul acolo unde au putut să se consacre preocupărilor lor speciale, devotîndu-se problemelor care cereau muncă atentă în laboratoare, în biblioteci ori în natură.

Dar astăzi, pregătirile lor aduc și un element nou, un răspuns mișcător al savanților la nevoile patriei.

În viața statului nostru, acest fenomen s-a mai petrecut odată.

Într-adevăr, unul din cele mai de seamă institute științifice din țară, actualul Institut de științe sociale al României, a fost creat în 1918 la Iași, ca o Asociație pentru studiul și reforma socială, care a devenit apoi Insti-

tutul social român. La chemarea lui Dimitrie Gusti și a lui Vasile Pîrvan, oamenii de știință ai vremii s-au adunat în scopul de a face din știința lor, o știință luptătoare, pusă în serviciul națiunii. Convingerea mărturisită atunci în actele de înființare ale Asociației și ale Institutului era că, statul cel nou al românilor, nu-și va putea căpăta structura necesară și nu va putea să îndeplinească o misiune reală decât în întocmirea lui ca și în drumul de urmat se va ține seamă de realitățile naționale, cunoscute printr-o operă colectivă de cercetare științifică. Telul măreț al Institutului a fost slujit cu o neclintită credință timp de 25 de ani. O lucrare recentă, care reunește o experiență a publicațiilor realizate timp de 25 de ani de acest institut, ne face cunoscută într-o prezentare de ansamblu, o operă monumentală, care are valoarea împreună a unui document de viață științifică și spirituală românească, valabilă, în comparație cu orice realizare similară străină. În afară de 37 tomuri și reviste care se află sub tipar, acest institut românesc a publicat pînă acum un total de 24 000 pagini de studii în 123 tomuri diferite, care reprezintă, cum se arată în cuvîntul înainte al cărții, 124 500 exemplare însumînd peste 24 000 000 de pagini tipărite și difuzate. În aceste pagini s-au întîlnit în acești 25 de ani de creație științifică, oamenii cei mai de seamă ai țării în domeniul științelor sociale (sociologie, economie, cooperatie, politică, politică externă, cultura poporului), aici au scris Vasile Pîrvan, Virgil Madgearu, Petre Andrei, Ștefan Zeletin și Atanasie Gusti, dintre cei prea devreme dispăruți; și tot aici au publicat și publică lucrări fundamentale pentru cunoașterea și îndrumarea vieții naționale, ca și pentru științele sociale, Dimitrie Gusti, Andrei Rădulescu, Victor Slăvescu, G. Ionescu-Sisești, Tudor Vianu, Anton Golopenția, D. C. Georgescu. În tot ce a făcut și în tot ce face, acest institut apare ca o mare centrală de cercetare și acțiune românească, unde o forță animatoare neobosită, care întrunește știința avansată și îndrăzneală în gîndire a savantului reformator cu pasiunea iubitoare de neam a patriotului, poartă de 25 de ani un steag, sub care s-au aflat.

Cel dintîi dintre toate, acest institut a făcut din știință un instrument de afirmare națională. Înfruntînd orice rigiditate fals-științifică, profesorul Dimitrie Gusti a pus în discuția Institutului său întrebările pe care statul român de atunci trebuia să le rezolve și a arătat că nici în problema Constituției, nici în aceea a partidelor politice, a politicii externe sau a politicii culturii nu sînt de-ajuns competențele parlamentare, orice investiții electorale ar avea, ci mai au de spus un cuvînt și oamenii de știință. Din prelegerile publice ținute asupra acestor probleme au învățat apoi nu numai auditorii veniți din dorința de a primi răspuns la propriile lor frămîntări, dar și oamenii politici, care aflau cu acest prilej cît de însemnate sînt atitea probleme tratate adeseori cu atîta vinovată ușurință.

Dar mai presus de toate, îndreptîndu-și, programatic, toată munca, și teoretică și practică, și cea din secțiuni și cea publică, asupra vieții naționale, făcînd un obiect de cercetare științifică și un domeniu de acțiune practică din satul românesc, Institutul profesorului Dimitrie Gusti a impus întregii lumi științifice românești răspunderea unei activități aplicată realităților naționale și a deschis prin aceasta obligațiunea științifică a coordonării lucrărilor științifice de cercetare a României.

Răspunsurile de viitor create de războiul actual, au chemat lumea științifică românească la o activitate de intensitate neobișnuită, îndrumată

aproape în întregime spre problemele concrete ale vieții noastre naționale și de stat. S-au creat institute noi, ca Institutul de studii balcanice, condus de profesorul Victor Papacostea și ca Institutul de cercetări agronomice al României și s-au reorganizat altele, cu noi și sporite drepturi, răspunderi și posibilități de lucru, ca Institutul de cercetări geografice al României, Institutul de istorie națională, Institutul de istorie universală. În toate stă la început inițiativa personală, neoficială, a omului de știință, care și-a formulat scopurile, preocupările, ținutele personale de a servi neamul; și aproape fiecare din ei a găsit la conducerea statului mintea înțelegătoare și inima însuflețită care să le deschidă drum de înfăptuire în lupta politică dusă cu armele științei.

Dar, în creșterea repede a numărului institutelor științifice, în înmulțirea lor, chiar în domenii învecinate de preocupări, poate sta o primejdie grea, de risipire a energiilor creatoare și a mijloacelor materiale și, de asemenea, o slăbiciune dăunătoare de metodă. Dacă ideea cercetării, de către toate institutele științifice ale României, a țării, a pământului și a poporului, s-a impus hotărâtor tuturor; dacă, cu luminată voință, oamenii de știință ai României lasă la o parte, pentru ceasul de azi, măcar, studii și controverse teoretice, ca să adune și să prezinte documentele pământului și neamului nostru, făcând din știința lor, ca acei de la 1918 de la Iași, o știință militantă în serviciul națiunii — atunci, ca această muncă să ducă la opera de sinteză necesară nouă asupra națiunii, trebuie să se realizeze neapărat coordonare a lucrărilor lor, prin federalizarea institutelor științifice ale României.

Ideea aceasta nu este străină vieții științifice din România. Pusă în discuție acum câțiva ani la Institutul de cercetări sociale al României, ea a fost reluată apoi sub forma unui Consiliu Național de Cercetări, ca să fie apoi părăsită. Astăzi însă, ea nu mai are numai înțelesul unei preocupări de organizare a muncii științifice, nici doar caracterul unei oînduirii de metode, ci apare ca o măsură necesară pentru a face din lucrările științifice ale României de astăzi, instrumentul de luptă, de apărare și de afirmare a drepturilor statului și națiunii”.

ELENA NEAMTU, AL. SINGER